

siden nærmere land, og da var styrmanden med. Men derefter overtog Peder Thomsen ledelsen.

Man bjergede nu flere fade risengryn, nogle »ledige« fade og kasser puddersukker, »brunt og hvidt, ganske vådt og for en stor del smeltet« i kasserne. Thomsen søgte da at redde så meget sukker som muligt ved at fylde nogle »slumper« over i lånte vandfade. Der var kaffebønner om bord, men da sækkene var i mange stykker, var bønnerne ikke bjergningen værd. Derimod bjergede man 47 mahogniblokke, som var med i skibet. Det ilandbragte blev kørt op i byen og forvaret i pakhuset.

Efterhånden var skibet kommet op i stranden og var blevet slået helt i stykker. Dele af det var dog bjerget. Kahyts- og køkkentøj var forsvundet. Kaptajnen og hr. Vestesen var altid tilstede ved bjergningen, også toldinspektøren var der. Han tog imod det bjergede og førte det til protokols. Der var opnoteret 102 store og små fade med risengryn, 45 kasser puddersukker, der som nævnt blev flyttet fra de vandrige kasser over i andre beholdere, hvor det lå i klumper efter at være sorteret. Det lå nu i 10 fustager, der ikke alle var fyldte. Endelig var der de 47 mahogniblokke.

De reddede dele af selve skibet - det meste af takkelagen, sejl, tovværk og en del træværk - var jo dansk ejendom. - Og så blev der holdt auktion.

H. K. Kristensen.

Kilde: Varde toldregnskaber 1806, bilag.

STUDEUDFØRSELEN OVER RIBE 1641

I Riberhus lensregnskab 1641 er der - undtagelsesvis - indført en liste over øksentolden. Den har en vis interesse, da den både angiver, hvem studehandlerne er, og hvor studene har været staldet. De magre græsøksne

måtte ikke udføres. Studene skulle have stået på stald, og at stalde stude var en rettinghed, der var frataget bønderne og forbeholdt godsejerne og købstadsborgerne.

Kristian IVs reces af 1615 havde forbudt borgere og bønder at købe øksne i landsbyerne. De skulle forsyne sig på de almindelige markeder eller akseltorvet. Ingen bonde måtte sælge sine øksne til udlændinge. Kun adelen måtte købe, hvor den lystede. Recessen 1643 ændrede dette. Den tillod også borgerne at købe, foruden de øksne de kunne holde på eget foder, tillige så mange, de kunne stalde på adelens og kronens ladegårde. Det var ingen hemmelighed, at bestemmelserne af 1615 ikke var blevet overholdt, men at borgerne også før 1643 staldede på herregårdene, og det er også tydeligt nok af listen her, at de handlede ude hos bønderne, så recessen 1643 gør blot en handel lovlig, som længe havde været praktiseret.

»Øksne, fortoldede i Ribe 1641:

Angav Axel Nielsen på velb. Hartvig Sass, kgl. Majestæts befalingsmand på Lønborg Bisgård hans vegne, som der ibidem er staldet øksne 56. 18. marts¹⁾.

19. marts angav Henrik Hansen ved Aaen i Møgel-tønder birk, som han havde købt hos velb. Christopher Huas, som på Hennegård er staldet efter seddel, øksne 63.²⁾

Samme dag angav Bone Madsen af Wimmersbøl i Kier herred, som han havde købt hos velb. Christopher Huas, som på Vige er staldet 48 øksne.³⁾

2. marts angav Søren Pedersen, borger i Ribe, købt i Ribe stift 28 øksne.

6. marts angav Niels Jacobsen, borger i Ribe, købt i Ribe stift 32 øksne.⁴⁾

10. marts angav Troels Pedersen i Skast, købt hos hospitalsforstander i Ribe 11 øksne.⁵⁾

13. marts angav Niels Kjærgaard, Møgeltønder birk, købt hos A. Lydichsen i Års efter veb. Erik Grubbes seddel 16 øksne.⁶⁾

16. marts angav Oluf Hansen Rahr, borger i Ribe, købt hos bønderne 3 øksne.⁷⁾

Angav Hans Nielsen, borgmester i Varde, som på egen indavl og hans medborgeres foder staldet 42 øksne.⁸⁾ Noch, som han har staldet på Visselbjerg 10 øksne.⁹⁾

Angav Christen Tarp, borger i Varde, på eget og medborgeres foder staldet 32 øksne.¹⁰⁾ Nok købt hos velb. Jørgen Krag, på Lunderup er staldet 16 øksne.¹¹⁾

20. marts angav Peder Baggesen i Ribe, købt af velb. Gregers Krabbe, på Riberhus ladegård staldet 115 øksne, heriblandt 5 toldfri. Nok købte hos Peder Lange, Kærgård, er staldet 50 øksne. Nok på hans gård Sneumb 80 øksne. Nok købt hos Erik Juel, staldet på Gudumkloster 60 øksne.¹²⁾

12. april angav Peder Baggesen købt hos Gunde Lange ved Peder Ollesen, staldet på Bregning hans part af 55 øksne er 28 øksne.¹³⁾

11. april. Nok af Gregers Krabbe de Pandumgårds øksne 9. - Nok hos bønder 44.¹⁴⁾

21. marts angav Oluf Jepsen, borger i Lemvig, staldet på borgernes foder efter velb. Malte Juels ridefogeds seddel 36 øksne.¹⁵⁾

Johan Randtlef, borger i Ribe, angav købt hos bønder 134 øksne. Nok købt hos Thomas Juel på Sønderskov 70 øksne, hos velb. Mandrup Due, staldet på Hiegårdt 82 øksne og købt hos Ortluf v. Bachwaldt, staldet på Tvis Kloster 50 øksne.¹⁶⁾

22. marts angav Laurids Baggesen og Hans Vandel, Ribe, købt hos bønderne 51 øksne. Og Peder Nielsen, foged på Frøstrup 9 øksne.¹⁷⁾

24. marts angav Peder Lang og Chresten Simonsen,

Lemvig, købt bl.a. hos Hartvig Sass, Lønborg Bisgård 40 øksne.

25. marts angav Clemen Christensen, Varde, købt på græs og staldet på Lønborg Bisgård 40 øksne. Nok på Skrumsager 43 øksne.¹⁸⁾

Angav Jep Lauridsen Borch, Ringkøbing, købt bl.a. hos Bendix Nørby og staldet på Urup 20 øksne.¹⁹⁾

Angav Jens Nielsen, Varde, købt hos Christen Lange, Hesselmed, 23 øksne.²⁰⁾

Angav Peder Christensen, Varde, købt hos Christen Lange og staldet på Hesselmed 56 øksne.

Angav Rasmus Madsen, Varde, købt af Peder Nielsen på Frøstrup, som han har solgt på sal. Mogens Kaas' børns vegne 25 øksne.²¹⁾

Angav borgmester Las Jensen, Varde, han staldet på Lindbjerg 141 øksne.²²⁾

Angav Niels Jacobsen, Ribe, købt hos Iffuer Lange, staldet på Bramming 28 øksne.²³⁾

Angav Peder Olesen, Ribe, købt med Peder Baggesen, staldet på Bregning 27 øksne.

Angav Stafen Nielsen og Anne Nielsdatter, Varde, købt af fogden på Visselbjerg og der staldet 11 øksne. Nok Stafen Nielsen efter fogdens seddel ladet stalde 84 øksne.²⁴⁾

Angav Cornelius Ortlofsen købt hos fru Christence Kragh og staldet på Ølou 40 øksne.²⁵⁾

Angav Laurids Baggesen, købt hos fogden på Frøstrup og staldet der 60 øksne.²⁶⁾

Angav Jens Pedersen Brøndum, Ribe, købt af Christen Skeel Jørgensen, staldet på Ulstrup og Estrup 247 øksne.²⁷⁾

Angav Jacob Clausen, Varde, købt hos Christen Krag, staldet Lydum 48 øksne. Nok købt hos fogden på Frøstrup, der staldet 20.²⁸⁾

Foruden disse her fra egnen var der mere end dobbelt

så mange øksne andre steder fra, endogså fra Samsø. Ialt blev der fra den 2. marts til den 23. april angivet 6.998 stude til tolden, foruden 201, der udførtes toldfrit, og som tilhørte Christen og Henrik Rantzau, der havde toldfrihed på grund af deres høje stillinger. Christen Rantzau til Breitenburg var amtmand, senere general-krigskommissær, overstatholder og rigsgreve. Henrik Rantzau til Schmool, død 1644, var amtmand, holstensk landråd og dansk diplomat ved fredsforhandlinger under og efter Wallensteinkrigen.

En stor part af studene sejledes bort fra »Riber Nak«, formodentlig Hvidding Nakke.

Noter: 1) Lønborg Bisgård er nuværende Lønborggård. Om Sass, se H. K. Kristensen: Nørre Horne herred. 2) Christoffer Hvas til Hennegård og Søvig, død 1658. 3) Vimersbøl i S. Løgum sogn. Hvas oprettede 1636 hovedgården Søvig af gårdene Vige i Janderup sogn og Søgård i Ovtrup sogn. I den første tid kaldes herregården blot Vige. 4) Niels Jacobsen, antagelig den senere byfoged. 5) Antagelig Skast ved Ballum. 6) Lensmand Erik Grubbe, død 1692. 7) Oluf Hansen Rahr, formodentlig byskriveren Oluf Hansen. 8) Hans Nielsen Arnsberg, Vardes dygtige borgmester 1639-55, død 1661. 9) Visselbjerg, Alslev sogn, ejedes af Margrethe Ahlefeldt. 10) Christen Christensen Tarp, født i Lunde sogn, rådmand, død 1664 (se Glimt). 11) Jørgen Krag, Endrupholm, død 1643. Lunderup ejedes dengang af den forarmede Hans Lange, der vel ikke selv havde råd til at opkøbe øksne. 12) Rådmand Peder Baggesen, død 1650, ikke at forveksle med Porsborgs bygherre. Gregers Krabbe var lensmand. Peder Lange til Hunderup Kærgård ejede dengang også Sneumgård. Erik Juel til Alsted, Lindbjerg, Hundsbæk m.v. var som landsdommer forlenet med Gudum Kloster, død 1657. 13) Gunde Lange havde først Brejninggård sammen med broderen Thyge, efter dennes død 1614 havde Gunde Lange ene godset til 1646, da han solgte til en anden broder, førnævnte Peder Lange, Hunderup Kærgård. 14) Gregers Krabbe ejede Pandumgård ved Nibe fra 1623 til 1640, da Erik Juel, Hundsbæk købte gården. Krabbe har forbeholdt sig studene ved gårdsalget. 15) Rigsråd Malte Juul, Gjessinggård, var 1639-46 lensmand på Bøvling, død 1648. 16) Johan Rantleff er rådmand Johan Ratlev. Thomas Juel,

død 1647, ejede også Estrup i Malt sogn, købte Sønderсков 1614. Manderup Due til Halkjær var den barnløse Juels søstersøn og arving. Tvis Kloster ejedes af Ditlew Kristoffersen v. Buchwald til Gram, Oluf v. Buchwald var en slægtning. ¹⁷⁾ Laurids Baggesen og Hans Vandel var rådmænd. ¹⁸⁾ Skrumsager ejedes da af Christen Lange. ¹⁹⁾ Bendix Nordby ejede Urup. ²⁰⁾ Jens Nielsen var rådmand. ²¹⁾ Peder Nielsen var fuldmægtig og forpagter på Frøstrup til 1651. ²²⁾ Las Jensen havde været forpagter på Lunderup og døde forarmet 1661. ²³⁾ Niels Jacobsen blev senere byfoged. Iver Lange til Bramming døde ca. 1649. ²⁴⁾ Stefan Nielsen var borgmester, døde 1665. Anna Nielsdatter var datter af borgmester Niels Thomsen og enke efter Niels Andersen, Store Hebo. ²⁵⁾ Christence Krag til Øllufgård. ²⁶⁾ Laurids Baggesen var rådmand. ²⁷⁾ Jens Pedersen Brøndum var svigersøn af mag. Kr. Nielsen Friis. Chr. Skeel Jørgensen havde Sostrup (Benzon). ²⁸⁾ Jacob Clausen var rådmand i Varde, død 1646. Christen Krag til Lydumgård døde 1645.

H. K. Kristensen.

NIELS QVISTGAARD SOM FORPAGTER PÅ NØRHOLM

Om kaptajn Frederik Lasson, der ejede Nørholm 1706-26, fortæller den Vilslev præst Knud Lang, at Lasson engang fik en lussing i selve højesteret af sin modpart, Palle Krag fra Kærgård, senere stiftamtmand i Viborg, og efter at Krag en tid havde måttet gøre sig usynlig, nøjedes kongen med at give ham følgende irettesættelse: »Palle, Palle, var det ikke, som det var, og du havde en fader, som du har, skulle det have kostet dig dit hoved!« - Skal man karakterisere Frederik Lasson, kunne man måske få lyst til at spørge, om han alligevel ikke havde fortjent lussingen.

Lasson sparede i alt fald ikke på processer, når han kunne øjne en fordel derved. Engang fik han en forpagter, der var mindst lige så proceslysten. Det var Niels Qvistgaard.